

Ivo Samson, RC SFPA

Kyvadlo v slovenskej zahraničnej politike

Slovensko sa rado definuje ako súčasť v regiónu Strednej Európy (Visegrádskej štvorky). Koordinácia zahraničných politík týchto štyroch krajín je v záujme všetkých. EÚ je predsa aj o spoločnom lobizme v záujme výhod zo spoločnej „koristi“.

Po roku 2004 (vstup všetkých do EÚ a oneskorený vstup Slovenska do NATO) sa zdalo, že táto šanca na spoločné lobovanie je tu. Slovensko do tohto scenára v ostatných cca 8 rokoch zahraničnopoliticky zapadalo. Teraz sa ale všetko začína meniť.

Lenže ono to až tak moc zarážajúce nie je. Na Slovensku zahraničná politika predchádzajúcich vlád po r. 1993 vždy pripomínala skôr fyzikálny princíp kyvadla. Zahraničná politika Slovenska za vlády V. Mečiara v rokoch 1994 – 1998 vyvolávala rozpaky vonku a konflikty doma. Vtedajší režim totiž videl nepriateľov všade. Medzi tých úhlavných patrili Maďari, ale aj ich historickí spojenci – Poliaci. Česi predstavovali skôr hromozvod pre vnútropolitické frustrácie. Do dejín vošiel Mečiarov rýmovaný bonmot, keď navrhoval logo pre novú českú bankovku: „Vašek s Dáškou v posteli, Klaus s korunou v p...li“. A zvnútra navyše ohrozovali bezpečnosť štátu Rómovia, americkí agenti a Židia. Krajina ostávala jedným z posledných spojencov Ruska v postkomunistickom svete. Spravodajské služby susedných krajín dokonca prerušili normálnu spoluprácu so Slovenskou informačnou službou! Boli to časy, keď americká ministerka zahraničných vecí M. Albrightová nazvala Slovensko „čiernou dierou“ Európy a keď sa na Slovensku stali štandardom apokalyptické politologické štúdie, napr. s názvom Quo vadis, Slovensko?

Ale všetko sa nejako „utriaslo“ a po voľbách v r. 1998 svet začal žasnúť nad „tatranským tigrom“: liberálna ekonomika, rovná daň, smelé kroky do EÚ a NATO, vojenské misie v krízových oblastiach sveta. Svojim ušiam nechcel veriť ani slovenský občan. Zrazu zistil, že v osobe premiéra Dzurindu má Slovensko oveľa proamerickejšieho politika než akým je sám prezident G. W. Bush!

Kyvadlo sa opäť vychýlilo po voľbách v lete 2006. Vláda vedená stranou SMER naštartovala, okrem iného, aj zahraničnopolitickú reorientáciu. Vo volebnom programe tejto strany z jari 2006 sa najprv opatrne písalo, že svet má „štyri svetové strany“. V Programovom vyhlásení vlády z augusta 2006 to už bolo jasnejšie. Za vatou, ktorá hovorila o „kontinuite“, bol cítiť ústup od hodnôt a príklon napr. k zlepšovaniu „ekonomických“ vzťahov medzi Slovenskom a Ruskou federáciou. Na počiatku roku 2007 sa však ukázalo, že nejde o nič iné ako o staré známe ideologické podhubie slovenskej politiky: rozpoltenosť na „prozápadný“ a „protizápadný“ (teraz už protiamerický) smer. Slovensko sa začalo razantne vychýľovať od štandardu zahraničných politík stredoeurópskych štátov: k predchádzajúcim ústretoým krokom strany SMER voči režimu A. Lukašenka v Bielorusku pristúpil láskavý postoj vlády ako celku aj ku krajinám ako Kuba, Líbya či Venezuela. Pri príležitosti 48. výročia kubánskej revolúcie (teda udalosti, kde jeden zločinecký režim napokon nahradili ešte zločineckejším), sa na oficiálnej recepcii Veľvyslanectva Kuby v Bratislave objavil aj premiér Fico. Vraj len tak, zo slušnosti voči štátnym sviatkom iných krajín. Medzitým ale slovenská vláda odkázala NATO, že statočne nepodľahne jeho požiadavkám v Afganistane. Začalo sa sťahovanie slovenského kontingentu v Iraku – paradoxne v čase, keď Slovensko po prvýkrát sedí v BR OSN a spolu s ostatnými 14 krajinami hlasovalo koncom roku 2006 za predĺženie mandátu mnohonárodnej misie v tomto štáte.

A aby stredoeurópskemu konsenzu v zahraničnej politike bol naozaj koniec, premiér Slovenska ohlásil (resp. nepoprel) návštevy Líbye a Venezuely. Do Líbye vraj išli aj Berlusconi a Blair (tak čo je na tom vlastne zlé?) a Venezuela je súčasťou širšieho juhoamerického turné. V Líbyi (tak hovorkyňa premiéra) nebude R. Fico otvárať diskusiu o procese s bulharskými sestričkami (iba ak na to akosi „príde reč“).

Tu sa však (zatiaľ) kyvadlo zaseklo. Vyzerá to, že dichotómia zahraničnej politiky medzi Úradom vlády SR a Ministerstvom zahraničných vecí tejto krajiny presiahla únosné hranice. Ideológia prvej inštitúcie akoby narazila na *realpolitik* tej druhej. Venezuelský *Hugo* sa totiž natoľko kompromitoval primitívnym antiamerikanizmom a spojenectvom s Iránom, že Slovensku pomaly hrozí, že ho opäť začnú považovať za „čiernu dieru“. Tentoraz už nielen v Strednej Európe, ale v celej EÚ.

Natíska sa otázka: prečo? Kde je dôvod? *Ratio* takejto zahraničnej politiky? Iste, je možné si pomôcť vysvetleniami o medzinárodnom populizme (veď takému francúzskemu prezidentovi z výrokov slovenského premiéra priam lahodne švitorí v bruchu) či o pragmatizme voči väčšinovej slovenskej populácii. Odpoveď je však možno jednoduchšia ako problém. K mnohým charakteristikám zahraničnej politiky patrí stratégia (beh na dlhé trate bez atavizmov a emócií), taktika (čo bude dnes, maximálne zajtra) a pečať jej vykonávateľov (ideológia). Racionalita súčasnej slovenskej zahraničnej politiky je skôr záležitosťou tých posledných dvoch charakteristík.

Ivo Samson

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku

Vyšlo v časopise Respekt č. 4/2007.